

Ольга Богатирьова,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри
кримінального права і кримінології
Національного університету Державної
фіскальної служби України

УДК 343.36 (477)

Відповідальність за ухилення від відбування суспільно корисних робіт у розрізі адміністративного та кримінального законодавства

Суспільно корисні роботи з'явилися у правовому вимірі України зовсім нещодавно й були введені в Кодекс України про адміністративні правопорушення як вид адміністративного стягнення з 6 лютого 2018 року [1].

Відповідно до законодавства адміністративне стягнення у вигляді суспільно корисних робіт полягає у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, оплачуваних робіт, вид яких та перелік об'єктів, на яких порушники повинні виконувати ці роботи, визначає відповідний орган місцевого самоврядування.

Виконання цього стягнення законотворцем покладено на уповноважений орган з питань пробації, який відповідно до визначеного органами місцевого самоврядування переліку об'єктів відбування суспільно корисних робіт, у десятиденний строк з дня отримання постанови

суду (судді) видає порушнику направлення на один з цих об'єктів.

У свою чергу, якщо порушник не прибуває до місця виконання суспільно корисних робіт (підприємства, установи, організації) протягом двох днів з дати, визначеної у направленні уповноваженого органу з питань пробації, без поважних причин він вважається особою, яка ухиляється від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт. За таке ухилення законом встановлена юридична відповідальність. Види якої ми й розглянемо у цій статті.

З огляду на це, мета статті полягає в аналізі видів юридичної відповідальності за ухилення особи від відбування суспільно корисних робіт.

Оскільки суспільно корисні роботи та відповідний інститут ухилення від вказаного виду адміністративного стягнення з'явилися й діють зовсім нещодавно, вони дотепер не

піддавалися комплексному дослідженню, зокрема в розрізі встановленої законом відповідальності.

За ухилення та злісне ухилення від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт з 28 серпня 2018 року встановлена відповідно: адміністративна та кримінальна відповідальності [2].

Так, адміністративна відповідальність за ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт передбачена у виді адміністративного арешту строком до десяти діб та закріплена статтею 183-2 КУпАП [3]. Кримінальна відповідальність встановлена за злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, й закріплена статтею 389-2 КК України, санкція якої визначає покарання у виді позбавлення волі строком до двох років [4].

Примітки до згаданих статей кодексів пропонують під ухиленням від відбування суспільно корисних робіт розуміти неприбуття до місця виконання суспільно корисних робіт (підприємства, установи, організації) протягом двох днів з дати, визначеної у направленні уповноваженою посадовою особою уповноваженого органу з питань пробації без поважних причин (хвороба, відрадження, неотримання виклику тощо), невихід на суспільно корисні роботи або відмова від виконання роботи, вид якої визначений підприємством, установою, організацією, більше двох разів протягом місяця без поважних причин, а також поява на робочому місці у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння. Поважними причинами є хвороба та інші документально підтверджені обставини, що фактично позбавляють можливість порушника прибути для відпрацювання суспільно корисних робіт.

У той же час під злісним ухиленням особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт слід розуміти продовження ухилення від відбування

суспільно корисних робіт особою, яку притягнуто до адміністративної відповідальності на підставі ст. 183-2 КУпАП.

За Академічним тлумачним словником Української мови слово «продовження» – дія за значенням продовжити і продовжувати, що означає вести далі почате, не зупиняючись, безперервно; діяти далі; повертатися (після перерви) до початого [5]. Тобто, ухилення від відбування суспільно корисних робіт, аби вважати його злісним може відбуватися як одразу після притягнення особи до адміністративної відповідальності на підставі ст. 183-2 КУпАП (після набрання постанови законної сили), так і через певний проміжок у часі після дії означеної постанови суду. Так, наприклад, якщо особа не виходить на суспільно корисні роботи більше двох разів протягом місяця без поважних причин, вона притягується до адміністративної відповідальності за таке порушення. Щодо цього виноситься постановою суду, яка має набрати законної сили. Й лише після цього для притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 389-2 КК можна вираховувати знову скільки разів протягом місяця особа не виходить на суспільно корисні роботи, але не раніше як постановою суду по адміністративній справі набере законної сили. До речі, у випадку адміністративного правопорушення, відрахування кількості невиходів на роботу у місячний строк починається не з першого числа місяця, а з дати наказу або розпорядження власника підприємства про початок відбування порушником суспільно корисних робіт (п. 13.16 Порядку виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт»).

Отже, аби особу можливо було притягнути до кримінальної відповідальності за злісне ухилення від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт перед цим цей правопорушник має бу-

ти притягнутий до адміністративної відповідальності за ухилення від відбування суспільно корисних робіт, що підтверджується постановою суду, яка набрала законної сили, винесеною на підставі протоколу про адміністративне правопорушення, складеного уповноваженим органом з питань пробації.

Цікаво те, що згідно з п. 3.22 та п. 8.28 наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт» до порушників, які ухиляються від відбування громадських або виправних робіт судом може бути застосована заміна невідбутого строку громадських або виправних робіт штрафом або адміністративним арештом [6]. Що одночасно, за наявності відповідної постанови суду про заміну, є підставою зняття порушника з обліку уповноваженого органу з питань пробації (п. 5.1 та п. 10.1 наказу).

У той же час, згідно з п. 15.1 аналізованого наказу, заміна невідбутої частини суспільно корисних робіт адміністративним арештом, за наявності постанови суду (судді) про заміну, так само є підставою зняття порушника з обліку уповноваженого органу з питань пробації.

Тобто, судячи з системного аналізу вищевикладеного, заміна невідбутої частини суспільно корисних робіт адміністративним арештом мала би здійснюватися судом у разі ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт. Між тим, законодавець закріпив у КУпАП окрему статтю 183-2, якою передбачив не заміну за ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт адміністративним арештом, а призначення адміністративного арешту з межею строком до десяти діб.

Одночасно з цим, у згаданому КУпАП у ст. 321-4 йдеться про наслідки ухилення особи від відбування громадських робіт, а саме – невідбу-

тий строк громадських робіт постановою суду (судді) може бути замінено штрафом або адміністративним арештом. Те саме стосується й виправних робіт, що підтверджується ст. 325 КУпАП. Між тим ст. 325-4 КУпАП «Наслідки ухилення особи від відбування суспільно корисних робіт» має зовсім відмінну редакцію, в якій йдеться не про заміну одного стягнення іншим у разі ухилення особи від відбування суспільно корисних робіт, а про притягнення її до адміністративної відповідальності. Далі взагалі зазначається не лише про адміністративну відповідальність, а й про кримінальну відповідальність, якщо особа ухиляється від адміністративного стягнення у вигляді суспільно корисних робіт.

З огляду на викладене, простежується не узгодженість та втрачається логічність обрання меж відповідальності між цими досить схожими видами стягнень, оскільки громадські (безоплатні суспільно корисні роботи) та суспільно корисні роботи частково співпадають за своєю суттю та видами, а між виправними та суспільно корисними роботами – є спільним, зокрема, те, що ці роботи є оплачуваними.

І ще одне, на що треба звернути увагу, це момент, з якого необхідно вважати, що особа ухиляється від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт. Як зазначено у Примітці до ст. 183-2 КУпАП, під ухиленням особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, зокрема, слід розуміти неприбуття порушника до місця виконання суспільно корисних робіт (підприємства, установи, організації) протягом двох днів з дати, визначеної у направленні уповноваженою посадовою особою органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, без поважних причин.

Так, судячи зі змісту аналізованої Примітки у проміжок часу, з

якого можна вважати, що особа ухиляється від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт не входить період з моменту набрання постановою суду, якою порушнику призначено суспільно корисні роботи, законної сили й до отримання ним направлення уповноваженого органу з питань пробації на підприємство, установу, організацію для відбування суспільно корисних робіт. Однак, на нашу думку, це не зовсім вірно, оскільки, якщо у порушника не має поважних причин для не явки до уповноваженого органу з питань пробації, а він все рівно не з'являється, то його дії прирівнюються до невиконання ним обов'язку відбутися стягнення, призначене йому постановою суду з якою він ознайомлений та повідомлений про призначене стягнення з відібраним у суді підписки про обов'язок з'явитися до відповідного органу, який виконує це стягнення. Тим паче, що процес відбуття стягнення порушником не може оминати такий етап як отримання ним в уповноваженого органу з питань пробації направлення на підприємство, установу, організацію для відпрацювання суспільно корисних робіт.

І ще варто зазначити на користь нашої позиції те, що ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, як це зазначено у самій Примітці до ст. 183-2 КУпАП, може початися ще до безпосереднього факту відбуття суспільно корисних робіт у спосіб неприбуття порушника до місця виконання суспільно корисних робіт (підприємства, установа, організація). Чому ж таке ж неприбуття без поважних причин до уповноваженого органу з питань пробації законодавець не вважає ухиленням особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт? Хоча порушник так само ще не приступив до безпосереднього відпрацювання суспільно корисних робіт.

Тому вважаємо, що нез'явлення порушника без поважних причин до уповноваженого органу з питань пробації, який виконує адміністративне стягнення у виді суспільно корисних робіт та видає направлення на підприємство, установу, організацію для відбування суспільно корисних робіт є одним із способів ухилення особи від відбування суспільно корисних робіт, наряду із зазначеними у Примітці до ст. 183-2 КУпАП.

Між тим, відомчий наказ Міністерства юстиції «Про Порядок виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт» у п. п. 13.10, 13.11 та п. 13.13 виписав інший алгоритм дій уповноваженого органу з питань пробації при виконанні адміністративного стягнення у вигляді суспільно корисних робіт у разі нез'явлення порушника до вказаного органу [6]. Так, якщо у призначений день порушник не з'явився за викликом до уповноваженого органу з питань пробації, то надсилається повторний виклик, потім робляться запити до відповідних державних органів та проводяться власні перевірки. Тобто Міністерство юстиції України своїм наказом зобов'язало уповноважений орган з питань пробації проводити розшукові дії порушника, який не виконує обов'язку відбутися стягнення, призначене йому постановою суду. Далі, у наказі йдеться, що якщо після встановлення місця проживання порушника з'ясовано, що він за цим місцем не проживає, місцеперебування його невідоме та наявні підстави, що унеможливають виконання постанови суду (судді), уповноважений орган з питань пробації вносить до суду, який виніс постанову, подання щодо вирішення питань, пов'язаних з виконанням постанови. Між тим це не подання про притягнення особи до адміністративної відповідальності.

У той же час, п. 13.19 згаданого наказу закріплює наступне: «щодо порушників, які ухиляються від відбування суспільно корисних робіт,

уповноваженим органом з питань пробації складається протокол про адміністративне правопорушення, який разом з іншими матеріалами надсилається до суду для вирішення питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності».

На наше переконання, як би факт неприбуття порушника без поважних причин до уповноваженого органу з питань пробації законодавчо визначити у Примітці до ст. 183-2 КУпАП одним із способів ухилення його від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, то в уповноваженій особі органу пробації були б всі законні підстави замість розшуку порушника скласти щодо нього протокол про адміністративне правопорушення та звернутися до суду для вирішення питання про притягнення його до адміністративної відповідальності за таке ухилення.

Й останнє, здається, що нормотворці не вбачають різниці між змістом словосполучень «місця виконання» та «місця відбування» адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт.

Використовуючи у примітках до ст. 183-2 КУпАП та ст. 389-2 КК словосполучення «місця виконання» законодавець пов'язує їх зі словами «підприємства, установи, організації» розуміючи під ними місця виконання порушником суспільно корисних робіт, що підтверджується ст. 325-3 КУпАП: «На власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу за місцем виконання порушником суспільно корисних робіт покладається..».

У той же час п. 14.1. наказу Міністерства юстиції України «Про Порядок виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт» закріплює, що: «На власника підприємства за місцем відбування порушником суспільно корисних робіт покладаються...»

Між тим ч. 1 ст. 325-1 КУпАП чітко наголошує, що постанова суду (судді) про накладення адміністрати-

вного стягнення у вигляді суспільно корисних робіт надсилається на виконання органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань... Пункт 11.1. наказу Міністерства юстиції України уточнює вказану статтю КУпАП вказуючи, що: «Виконання стягнення у вигляді суспільно корисних робіт покладається на уповноважений орган з питань пробації».

З огляду на вище викладене та необхідності використання єдиного понятійного апарату як у межах законодавчого поля, так й практики, вбачається, що місцем виконання суспільно корисних робіт необхідно вважати лише орган, на який законом покладається виконання зазначеного стягнення, а саме – орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, точніше – уповноважений орган з питань пробації. У свою чергу, місцем відбування порушником суспільно корисних робіт є те місце, де порушник безпосередньо відпрацьовує суспільно корисні роботи – підприємства, установи, організації. Про цьому, треба враховувати, що коли порушник з'являється за викликом до уповноваженого органу з питань пробації (місця виконання) він все рівно знаходиться в правовому статусі порушника, який відбуває своє стягнення. Тому необхідно відрізнити правовий стан порушника, який відбуває стягнення й місце відбування стягнення. Зокрема, й у ст. 183-2 КУпАП та ст. 389-2 КК використовується словосполучення «ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт» незалежно від місця, де знаходиться порушник.

Водночас постійне використання у відповідних нормативних актах словосполучення «виконання особою суспільно корисних робіт» можна замінити словом «відпрацювання».

Узагальнюючи вищевикладене пропонується законодавчо закріпити

факт нез'явлення порушника без поважних причин до уповноваженого органу з питань пробації для отримання направлення на підприємство, установу, організацію для відбування суспільно корисних робіт як один із способів ухилення особи від відбування суспільно корисних робіт, наряду із зазначеними у Примітці до ст. 183-2 КУпАП. Законодавче закріплення цього факту дозволить пра-

цівникам уповноваженого органу з питань пробації займатися безпосередньо покладеними на них обов'язками, а не розшукувати порушників, реагуючи на їх не появу в органах пробації складенням протоколу про адміністративне правопорушення, з одночасним його надсиленням до суду для вирішення питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел

1. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів*: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2234-VIII // Верховна Рада України. URL.: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2234-19>.
2. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання*: Закон України від 3 лип. 2018 р. № 2475-VIII // Верховна Рада України. URL.: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2475-19#n19>.
3. *Кодекс України про адміністративні правопорушення*: Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X // Верховна Рада України. URL.: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n4127>.
4. *Кримінальний кодекс України*: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Верховна Рада України. URL.: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3494>.
5. *Академічний тлумачний словник Української мови (1970-1980)*. URL.: <http://sum.in.ua/s/prodovzhennja>.
6. *Про затвердження Порядку виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт*: Наказ Міністерства юстиції України від 19 берез. 2013 р. № 474/5. Верховна Рада України. URL.: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0457-13>.

Богатирьова О. І. Відповідальність за ухилення від відбування суспільно корисних робіт у розрізі адміністративного та кримінального законодавства

У статті розглянуто види юридичної відповідальності за ухилення від відбування адміністративного стягнення у вигляді суспільно корисних робіт. Встановлено способи такого ухилення та запропоновано законодавчо закріпити нез'явлення порушника без поважних причин до уповноваженого органу з питань пробації для отримання направлення на підприємство, установу, організацію для відбування суспільно корисних робіт як спосіб ухилення від відбування цього стягнення.

Ключові слова: адміністративне стягнення, суспільно корисні роботи, ухилення від відбування, порушник, уповноважений орган з питань пробації.

Богатырева О. И. Ответственность за уклонение от отбывания общественно полезных работ в разрезе административного и уголовного законодательства

В статье рассмотрены виды юридической ответственности за уклонение от отбывания административного взыскания в виде общественно полезных работ. Уста-

новлены способы такого уклонения и предложено законодательно закрепить неявку нарушителя без уважительных причин в уполномоченный орган по вопросам probation для получения направления на предприятие, учреждение, организацию для отбывания общественно полезных работ как способ уклонения от отбывания этого взыскания.

Ключевые слова: административное взыскание, общественно полезные работы, уклонение от отбывания, нарушитель, уполномоченный орган по вопросам probation.

Bogatyrova O. Responsibility for evasion from serving Socially useful works in the section of the administrative and criminal legislation

In article types of legal responsibility for evasion of the person from serving of an administrative penalty in the form of socially useful works are considered. Ways of such evasion are established and it is offered to fix legislatively absence of the violator without valid excuse in authorized body concerning a probation for receiving the direction on the enterprise, institution, the organization for serving of socially useful works as a way of evasion from serving of this collecting.

Key words: an administrative penalty, socially useful works, evasion from serving, the violator, authorized body concerning a probation.

